

Otobiyografik Bellek İşlevleri Ölçeği'nin (OBİÖ) Geliştirilmesi

Nurhan Er
Ankara Üniversitesi

Fatma Yaşın
Ankara Üniversitesi

Özet

Bu çalışma, Otobiyografik Bellek İşlevleri Ölçeği'nin (OBİÖ) geliştirilmesi amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, 712 kişiden veri toplanmıştır. OBİÖ'nin maddelerinin oluşturulma sürecinde birbirine paralel olarak ilerleyen üç ayrı yol izlenmiştir: *ilgili alan yazın doğrultusunda yeni madde yazımı, ölçek maddeleri ve boyutlarına ilişkin fikir edinmek için 41 katılımcıyla ön çalışma ve bireylerin geçmişi düşünme nedenlerini inceleyen ölçme araçlarından faydalanma*. Bu süreçlerin sonucunda, 56 maddeden oluşan beşli Likert tipinde bir başlangıç formu elde edilmiştir. OBİÖ'nin faktör yapısını incelemek amacıyla hem açımlayıcı hem de doğrulayıcı faktör analizleri yapılmış ve bu analizler sonucunda ölçeğin beş faktörlü yapıya uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır: *geçmişle yüzleşme, ipucu temelinde geçmişi hatırlama, benlik, duygu durum düzenleme ve geçmişten ders alma*. OBİÖ'nin her bir alt boyutu açısından Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları .79 ile .84 ve iki yarım güvenilirlik katsayıları .74 ile .82 arasında değişmektedir. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları da ölçeğin beş faktörlü yapı içerisinde desteklenmektedir. Tüm bulgular bir arada değerlendirildiğinde, OBİÖ'nin ülkemizdeki çalışmalarda kullanılacak uygun psikometrik özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca, çalışmadan elde edilen beş alt boyutun otobiyografik bellek işlevlerine ilişkin kuramsal alt yapının geliştirilmesine önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Otobiyografik anılar, otobiyografik bellek işlevleri

Abstract

This study is conducted in order to develop Autobiographical Memory Functions Scale (AMFS). In accordance with this purpose, data of 712 participants were collected. Three different methods that are parallel to each other were followed during the creation process of AMFS articles: *writing new articles in accordance with the relevant literature, pre-study with 41 participants in order to have an opinion on scale items and their extent; and utilizing scaling tools that inspect the reasons of an individual's thinking about the past*. As a result of these processes, initial Likert type form consisting of 56 items. Both exploratory and confirmatory factor analysis were conducted in order to analyse the factor structure of AMFS and as a result with these analysis, it is seen that the scale is fit for a five factor structure: *facing the past, remembering the past on a hint basis, self, mood regulation and taking lessons from the past*. In terms of each sub-scale of AMFS, Cronbach Alfa internal consistency coefficients range from .79 to .84 and split half credibility coefficients range from .74 to .82. Confirmatory factor analysis results also support that the scale should involve a five factor structure. When all the findings are evaluated together, it is seen that AMFS has the psychometric characteristics that can be utilized in studies in Turkey. Moreover, it is considered that the five sub-scales will contribute to the development of the theoretical infrastructure regarding autobiographical memory functions.

Key words: Autobiographical memories, autobiographical memory functions

Yazışma Adresi: Prof. Dr. Nurhan Er, Ankara Üniversitesi DTCF Psikoloji Bölümü, 06100 Sıhhiye, Ankara, Türkiye

E-posta: ner@ankara.edu.tr

Yazar Notu: Bu çalışma, TÜBİTAK-1002 Hızlı Destek Programı kapsamında desteklenen araştırma projesinin bir bölümünü içermektedir (Proje No: 114K578).

Günümüz dünyasında yeni ve bilinmeyen uyaranlarla daha çok karşılaşan insanlar bu durumla başa çıkmak için genellikle deneyimlerini referans almaktadırlar. Bireyler kendi geçmiş yaşam olaylarına ilişkin bilgiye ise otobiyografik bellek aracılığıyla ulaşırlar (Brewer, 1986). Otobiyografik bellek ile ilgili çalışmalar son yıllarda bilişsel psikolojide olduğu kadar nörobilimler kapsamında da dikkat çeken konularından biri haline gelmiştir.

Otobiyografik bellek, yaşam boyu meydana gelen belirli olayların ve benlik ile ilgili bilgilerin depolandığı bellektir (Baddeley, 2009; Brewer, 1986; Fivush ve Haden, 2003; Robinson 1986). Er ve Uçar (2004), otobiyografik belleği “kişisel geçmiş yaşam olaylarının hiyerarşik bir organizasyon içinde yer aldığı, çeşitli geri getirme ipuçlarına ve referans noktalarına duyarlı bir kişisel bellek sistemi” olarak tanımlamaktadır. Otobiyografik bellekte kişisel semantik, kişisel episodik bilgiler ve daha spesifik özel anılar yer almaktadır. Otobiyografik anılarımız için belirleyici olan temel nokta ise; kişisel olarak önemli olan olaylar olmalarıdır (Ashcraft, 2002; Holland ve Kesinger, 2010).

Conway'a (2005) göre, otobiyografik bellek bireylerin kendi deneyimleriyle elde ettikleri bilgileri içeren hiyerarşik bir sistemdir. Yazar, otobiyografik belleği yaşam dönemleri, genel olaylar ve olaya özgü bilgiler olmak üzere üç farklı düzeydeki anılardan meydana gelen hiyerarşik bir sistem olarak ele almaktadır. Bu sistem tümüyle otobiyografik bilgi tabanı (autobiographical knowledge base) ile çalışan benlik arasındaki etkileşime bağlıdır. Otobiyografik bilgi tabanı, otobiyografik belleğe kaynak teşkil eden geçmişimiz ve kendimiz hakkındaki gerçekleri içermektedir (Baddeley, 2009). Çalışan benlik ise, otobiyografik bilginin elde edilme ve kullanılma şeklini ifade eden bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Otobiyografik bellekteki bilgiler çalışan benliğin amaçları doğrultusunda kodlanır ve otobiyografik bellek çalışan benliğin amaçlarına hizmet edecek biçimde şekillenir. Böylelikle bilginin kodlanmasını sağlayan amaç, bireyin anıyı hatırlamasına referans oluşturur (Conway ve Pleydell-Pearce, 2000). Otobiyografik anıları genellikle oldukça canlı bir şekilde hatırlamak mümkündür. Araştırmalar, özellikle 10-30 yaş aralığında otobiyografik anıların yoğunlaştığını ve bu dönem için bir ‘anı tümseğinin’ var olduğunu göstermektedir (Er ve Uçar, 2004; Rubin ve Schulkind, 1997; Schrauf ve Rubin, 1998). Anı tümsekleri olan dönemlerde anılar daha kolay geri getirilmektedir. Bu durumun 10-30 yaş aralığındaki dönemin özelliklerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca, bu dönemde yalnızca kişisel olaylara ilişkin anıların değil aynı zamanda toplumsal olaylara ilişkin anıların da canlı bir şekilde hatırlandığı bilinmektedir. Flaş anı olarak adlandırılan bu anılar genellikle beklenmedik bir zamanda aniden gerçekleşen toplumsal olayları içer-

mektedir. Flaş anıların aktarımında daha çok toplumsal olay meydana geldiği sırada bireyin kendisinin ne yaşadığı aktarılmaktadır. Hatta bu anıların bir fotoğraf netliğinde bellekte saklandığını söylemek mümkündür. Buna karşın, geri çağrılan anıların özellikle de kişisel olaylara ilişkin otobiyografik anıların her zaman tümüyle doğru olmadığı da bilinmektedir çünkü otobiyografik anılar, olayların kaynağına ve belirli koşullarına göre değişimlenmeye yatkındırlar (Markowitsch ve Welzer, 2010).

Otobiyografik bellek ile ilgili çalışmalar daha çok belleğin yapısını ve sistemini anlamaya odaklanmıştır. İlgili alan yazında, otobiyografik bellek ile duygu durumu (Er, Hoşrik, Ergün ve Şerif, 2008), yaş (Rubin, 2002; Webster ve Cappeliez, 1993), bağlanma (Boyacıoğlu ve Sümer, 2011; Conway, Singer ve Tagini, 2004; Reese, 2002), çocukluk çağı yaşantıları (Hauer, Wessel, Geraerts, Merckelbach, ve Dalgleish, 2008; Kaynar ve Er, 2014) ve zaman (Ely ve Mercurio, 2011; Er ve Yaşın, 2014, Ishino ve Shimizu 2012; Leist, Ferring ve Philipp, 2010) gibi değişkenler arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar dikkat çekmektedir. Ayrıca, sağlıklı bireylerin yanı sıra nörolojik ya da psikolojik olarak sorun yaşayan bireylerle de otobiyografik bellek çalışmaları yürütülmektedir (Karabekiroğlu, Gımsal ve Berkem, 2005; Park, Goodyer ve Teasdale, 2004; Uçar Boyraz ve Er, 2007). Bunların yanı sıra, son yıllarda anıların hatırlanmasına ilişkin çalışmalar da artmıştır. Bu çalışmalarda, anı türlerinin hatırlamanın net ve ayrıntılı olmasını ile anının daha kolay ya da güç hatırlanmasını etkileyip etkilemediği araştırılmaktadır. Otobiyografik belleğin yapısını, özelliklerini, diğer değişkenlerle ve çeşitli nörolojik ya da psikolojik rahatsızlıklarla ilişkisini inceleyen çok sayıda çalışma olmasına karşın, bireyin kişisel geçmişini düşünme nedenlerini bir başka deyişle otobiyografik belleğin birey açısından işlevlerini ele alan çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır (örn., Bluck, Alea, Habernas ve Rubin, 2005; Webster 2003).

Otobiyografik Bellek İşlevleri

Otobiyografik bellek işlevleri, bireylerin otobiyografik belleğine ihtiyaç duyma nedenlerini içeren bir kavramdır. İlgili alan yazında birey perspektifi açısından otobiyografik bellek işlevlerini inceleyen az sayıda çalışma bulunmaktadır. Otobiyografik bellek işlevlerini detaylı bir şekilde incelen ilk araştırmacılarından olan Robinson (1992) işlevleri *kişisel* ve *kişilerarası* işlevler olmak üzere iki ayrı kategoride ele almıştır. Yazara göre, *kişisel işlevler*, duygu durum düzenleme ve benlik oluşumu (self-concept formation) boyutlarını içerirken; *kişilerarası işlevler*, sosyal etkileşim, kendini açma ve empati boyutlarından oluşmaktadır. Webster (2003), *can sıkıntısını azaltma, ölüm hazırlığı, kimlik, problem çözme, koruma, samimiyet, acının yeniden canlanması*,

öğretmek/bilgilendirmek olmak üzere otobiyografik belleğin sekiz işlevinden söz etmektedir. Diğer yandan Williams, Conway ve Cohen (2008) otobiyografik belleğin birey perspektifi açısından üç temel işlevi olduğunu ileri sürmüşlerdir: *yönlendirme, benlik, sosyal*. Benzer şekilde Romaniuk ve Romaniuk da (1981), otobiyografik belleğin üç işlevini öne sürmektedir: *benlik saygısı, mevcut problem çözme, kendini anlama/geliştirme*. Bluck ve arkadaşları (2005) tarafından otobiyografik bellek işlevlerini tanımlamak ve yeni bir ölçme aracı (Thinking About Life Experiences-TALE) geliştirmek amacıyla yapılan bir çalışmada da üç işlevli bir yapı ortaya çıkmıştır: *yönlendirme, benlik, sosyal*. Ayrıca, bu çalışmada otobiyografik belleğin sosyal işlevi *ilişki başlatma, ilişkiyi geliştirme* olmak üzere iki alt boyut içermektedir. Otobiyografik belleğin *sosyal, benlik ve yönlendirme* olmak üzere üç işlevini destekleyen başka çalışmalar da alan yazında mevcuttur (Bluck ve Alea, 2011, Hyman ve Faries, 1992; Leist ve ark., 2010).

Yapılan araştırmalarda farklı adlandırılmış olsalar da bireyin otobiyografik anılarını geri getirme gereksinimi açısından farklı araştırmacılar benzer otobiyografik işlevlerden söz etmektedirler. Son yıllarda yapılan çalışmalarda genellikle Bluck ve arkadaşları (2005) tarafından öne sürülen üç işlevli yapı temel alınmaktadır (örn., Harris, Rasmussen ve Berntsen, 2014; Waters, 2014). Bununla tutarlı olarak, bu çalışmada da bireylerin geçmiş ne zaman, ne sıklıkla ve neden düşündükleri benlik, sosyal ve yönlendirme olmak üzere üç boyut temelinde ele alınmıştır. Otobiyografik belleğin araştırmalarda en çok vurgulanan üç temel işlevi aşağıda kısaca açıklanmaktadır.

Yönlendirme. Otobiyografik belleğin bu işlevi, bireylerin problem çözmek (Bluck ve ark., 2005), gelecek olayları öngörmek (Lockhart, 1989) ve amaca yönelik davranışlarda bulunmak (Conway, 2003) için geçmişe yönelmelerini içermektedir. Bu işlev kişisel deneyimler aracılığıyla şimdiki ve gelecek zamandaki davranışlara da yön vermektedir (Bluck ve ark., 2005). Yönlendirme boyutu, Pillemer'in (2003) otobiyografik bellek yaklaşımıyla benzerlik göstermektedir çünkü yazara göre kişisel bellek bölümleri (personal memory episodes) bireylerin yaşamlarında birçok farklı şekilde güçlü bir etkiye sahiptir. Bununla birlikte, sonraki çalışmalarda Pillemer'in bu bakış açısı biraz daha detaylandırılarak geçmiş yaşam olaylarının nedenlerinin ve anlamının bireyler tarafından sıklıkla incelenip, güncellendiği ileri sürülmüştür. Bu durumun ise otobiyografik belleğin şimdiki ve gelecek zamandaki davranışları çok daha güçlü şekilde etkilemesine neden olduğu düşünülmektedir (Bluck ve ark., 2005; Baddeley, 1987).

Benlik. Otobiyografik bellek, bireylerin kendi biyografik kimlikleri hakkında bilgi edinmelerini (Bluck ve ark., 2005; McAdams, 2001) ve geçmiş yaşam olay-

larının etkisiyle bir benlik kavramı geliştirerek bu benliği korumalarını sağlamaktadır (Cohen, 1998; Conway, 2005; Conway, Singer, ve Tagini, 2004; Olivares, 2010). Bireylerin kendilerine ilişkin algıları geçmişte yaşadıkları olaylardan ve bu olayları nasıl geri çağırdıklarından etkilenmektedir. Bu bağlamda, otobiyografik bellek bireylerin tutarlı ve süreklilik gösteren öz-kimlik gelişimine yardımcı olmaktadır (Wilson ve Ross, 2003).

Sosyal. Otobiyografik belleğin bu işlevi, otobiyografik anıların başkalarıyla paylaşılmasını içermektedir (Kihlstrom, 2009; Pasupathi, Lucas ve Coombs, 2002; Webster, 2003). Otobiyografik anıların paylaşımı; diğer insanlarla yakınlık kurmayı, yeni ilişkiler başlatmayı, bu ilişkileri ilerletmeyi ve güçlendirmeyi (Alea ve Bluck, 2003; Bluck ve Alea, 2011; Nelson, 2003; Pohl, Bender ve Lachman, 2005) sağlamaktadır. Alea ve Bluck (2003), bu işlevin *yakınlık, öğretme/öğüt verme ve empati* bileşenlerini içerdiğini ileri sürmüştür. Bluck ve arkadaşlarına (2005) göre ise bu işlev *yeni ilişki başlatma ve var olan ilişkiyi güçlendirme* olarak iki alt boyuttan oluşmaktadır. Buna karşın, ilgili alan yazında sosyal işlev tüm bu bileşenleri içeren tek bir boyut olarak ele alınmaktadır.

Otobiyografik bellek işlevleri çalışmaları, kişisel deneyimlerin şimdi ve gelecekte bireylerin duygu, düşünce ve davranışları üzerinde etkisini ortaya koymaktadır. Geçmişin, bugün ve gelecek zamandaki önemine karşın; alan yazın çalışmaları şimdiden geçmiş zamana giderek otobiyografik belleği incelemeye önem vermiştir. Araştırmalar daha çok anıların ne derece canlı, gerçekçi ve doğru hatırlandığına odaklanırken, bu anıların bireyin şimdiki ve gelecek yaşamındaki etkisine yeterince dikkat çekmemişlerdir.

Bunun yanı sıra, otobiyografik bellek işlevlerine ilişkin ülkemiz örneğinde yapılan herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Kültürün otobiyografik bellek üzerindeki etkisini gösteren araştırmalar alan yazında mevcuttur (Dritschel, Kao, Astell, Neufeind ve Lai, 2011; Nelson ve Fivush, 2004, Han, Leichtman ve Wang, 1998; Sahin ve Mebert, 2013; Wang, 2001; Wang, 2011). Han ve arkadaşları (1998); Amerikalı çocukların, Koreli, Çinli ve Avrupa-Amerikalı çocuklardan daha çok kendileri ile ilgili geçmiş deneyimlere odaklandıklarını bulmuşlardır. Benzer şekilde; Dritschel ve arkadaşları da (2011), Tayvanlı katılımcılara göre İngiliz katılımcıların kendileri odaklı anılara daha fazla hatırladıklarını ortaya koymuşlardır. Bu bulgulara göre, batı ülkelerindeki katılımcıların benlik ile ilişkili anıları geri çağırma ve kendileri ile ilgili anıları aktarmayı daha çok tercih ettikleri söylenebilir. Kültürel farklılıklar ve otobiyografik bellek arasındaki ilişki dikkate alındığında, ülkemizde yapılan ilk çalışma olması nedeniyle, bu çalışmanın otobiyografik bellek işlevleri yazınına yeni ve farklı bir bakış açısı kazandıracığı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Otobiyografik anıların yalnızca geçmiş zaman ile ilişkili olduğunu düşünmek bir yanılsamadır. Otobiyografik bellek işlevleri kavramı, bireyin şimdi ve gelecek zamandaki duygu, düşünce ve davranışları üzerinde otobiyografik anıların birey perspektifi açısından etkisini ifade etmektedir. Otobiyografik bellek konusuna, şimdi ki ve gelecek zamandaki işlevleri bağlamında odaklanan araştırmalar, otobiyografik belleğe neden ihtiyaç duyduğumuzu açıklamaya çalışırlar ve insanların geçmişi neden düşündükleri sorusunu yanıt ararlar. Bu sorunun yanıtı hem otobiyografik bellek araştırmaları hem de bireylerin kendi kişisel yaşamları için oldukça önemlidir.

Daha önce değinildiği gibi, otobiyografik bellek işlevlerini bireylerin kişisel bakış açısı temelinde inceleyen çalışmaların ve bu bağlamdaki ölçme araçlarının sayısı oldukça sınırlıdır. Alan yazın eksiklikleri dikkate alındığında, mevcut çalışmanın iki temel amacı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, bireylerin kendi kişisel geçmiş yaşamlarını düşünme nedenlerini incelemeye yönelik bir ölçme aracı geliştirmektir. Çalışma sonucunda elde edilen ölçek ve boyutlar aracılığıyla, otobiyografik belleğin birey açısından işlevlerine ilişkin kuramsal alt yapının geliştirilmesine katkı sağlamak ise araştırmanın diğer amacıdır.

Yöntem

Örnekleme

Araştırmanın örnekleme 465 kadın (%56.30) ve 190 erkek (%26.70) olmak üzere (cinsiyet bilgisini ısrar etmeyen 57 kişi ile birlikte) toplam 712 kişiden oluşmaktadır. Örnekleme yer alan bireylerin %79.90'ını üniversite öğrencileri (N=569) oluşturmaktadır. Diğer katılımcıların %1.10'u ilköğretim, %8.30'u lise mezunu ve %2.40'ı da lisansüstü öğrencisidir. Araştırmada yer alan bireylerin %12.20'si evli, %79.60'ı ise bekârdır.

Katılımcıların yaşları 18 ile 83 ($Ort. = 26.10$, $S = 12.51$) arasında değişmektedir. Çalışma kapsamında yayın, geliştirilen ölçme aracına verilen tepkilerde farklılık yaratabileceği dikkate alınarak bu amaçla, hem 18-35 hem de 18-83 yaş aralığındaki örneklem grupları seçilerek geçerlik-güvenirlik analizleri her iki veri seti için ayrı ayrı yürütülmüştür. Ölçek yapısı ve doğası açısından sonuçların yaş gruplarında paralellik göstermesi, daha büyük bir örnekleme sahip olması ve daha geniş bir yaş aralığı içermesi nedeniyle OBİÖ'nün geçerlik-güvenirlik analizlerinin

Veri Toplama Araçları

Otobiyografik Bellek İşlevleri Ölçeği'nin Oluşturulması. Veri toplama aracının oluşturulma sürecinde üç farklı yol birlikte izlenmiştir. Öncelikle, bireylerin geçmişi düşünme nedenlerini inceleyen ölçme araçları

gözden geçirilmiş ve ilgili alan yazın çalışmaları incelenmiştir. Bu süreçte, bireyleri geçmişi düşünmeye sevk edeceği düşünülen durumlar, olaylar ve kişiler dikkatle ele alınmıştır. İncelemeler sonucunda, araştırmacılar tarafından alan yazın temelinde yeni ölçek maddeleri oluşturulmuştur.

Buna paralel olarak, hedeflenen araştırma örneklemi temsil edecek özelliklere sahip, geniş bir yaş aralığı içeren ve benzer demografik özellikler gösteren 41 katılımcıyla bir pilot çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada, 41 katılımcıya günlük yaşamlarında ne amaçla geçmiş yaşantılarına dönüp, anılarına baktıklarına ilişkin açık uçlu bir soru yöneltilmiştir. Bunun amacı herhangi bir yönlendirme olmaksızın bireylerin kendi özgün cevaplarını elde edebilmektir. Böylelikle katılımcılardan elde edilen maddeler, araştırmacılar tarafından tekrar tekrar gözden geçirilmiştir. İncelemeler sonucunda uygun görülen ve farklı boyutları temsil edeceği düşünülen maddeler, araştırmacılar tarafından yeniden düzenlenerek ölçeğe dâhil edilmiştir.

Bunlara ek olarak, maddelerin oluşturulmasında Leist (2010) tarafından geliştirilen ve 17 maddeden oluşan Otobiyografik Bellek İşlevi Ölçeğinden (FAM; Functions of Autobiographical Memory Scale) de yararlanılmıştır (FAM'da yer alan maddelerin 3'ü Reminiscence Functions Scale (Webster, 1993)'den, diğer 3'ü de Thinking About Life Experiences (Bluck ve ark., 2005) ölçeğinden alınmış olup; 11'i ise Leist'in kendisi tarafından oluşturulmuştur. FAM (Leist, 2012) duygu (sense, $k = 7$ madde; $\alpha = .88$), hikaye (story, $k = 6$ madde; $\alpha = .75$) ve düzen (regulate, $k = 4$ madde; $\alpha = .73$) olmak üzere toplam 17 madde ve üç alt boyut içermektedir).

Tüm bu işlemler sonucunda madde havuzunda yer alan maddeler incelenerek; uygun görülmeyen maddeler formdan çıkartılmış, ortak ve benzer maddeler ise bir araya getirilerek ifadeleri düzenlenmiştir. Bu sürecin ardından 56 maddeden oluşan beşli Likert tipinde bir başlangıç formu elde edilmiştir. Bu formda yer alan maddeler otobiyografik bellek işlevleri yazınındaki en az üç işlevi de (*yönlendirme, benlik, sosyal*) temsil edecek şekilde hazırlanmıştır. Ölçeğin yanıtlanmasında katılımcılardan "..... geçmiş yaşantılarına dönüp, anılarımı düşünürüm" cümlesini tamamlayacak şekilde kurulan ifadelerin kendilerine ne kadar uygun olduğunu "benim için hiç uygun değil" (1) ile "benim için tamamen uygun" (5) arasında değişen boyut üzerinden puanlamaları istenmiştir. Bu ölçekle, kişilerin hangi amaçlarla otobiyografik anılarına geri döndüklerinin belirlenmesi hedeflenmiştir.

Zimbardo Zaman Perspektifi Envanteri. Bu çalışmada OBİÖ'nin ölçüt geçerliğini sınanması için bireylerin zaman yönelimlerini ölçmek amacıyla Zimbardo ve Boyd (1999) tarafından geliştirilen Zimbardo Zaman Perspektifi Envanteri'nden (ZZPE) yararlanılmıştır. Bu

ölçeğin Türkçe uyarlaması Erginbilgiç (yayınlanmamış araştırma raporu) tarafından yapılmış olup, geçerlik-güvenirliliğine ilişkin makale henüz yayınlanmamıştır. Zimbardo ve Boyd (1999) tarafından geliştirilen özgün ölçek 56 maddeden oluşmaktadır. Buna karşın Türkçe'ye uyarlanma sürecinde, özgün ölçekteki 9 madde çıkarılmıştır. Bu nedenle ZZPE'nin Türkçe formu toplam 47 maddeden oluşmaktadır.

Katılımcılardan her bir ifadenin kendileri için uygunluk derecesini 5'li Likert tipi bir ölçeklendirme [(1) benim için hiç doğru değil (2) benim için doğru değil (3) kararsızım (4) benim için doğru (5) benim için çok doğru) üzerinde belirtmeleri istenmiştir. ZZPE "geçmiş/olumlu" "geçmiş/olumsuz", "şimdi/hazcı", "şimdi/kadercı" ve "gelecek" boyutları olmak üzere toplam beş alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları geçmiş/olumlu için .80, geçmiş/olumsuz için .82, şimdi/hazcı için .79, şimdi/kadercı için .74 ve gelecek için .77'dir. Test-tekrar test güvenirlik katsayıları ise geçmiş/olumlu için .76, geçmiş/olumsuz için .70, şimdi hazcı için .72, şimdi/kadercı için .76 ve gelecek için .80'dir (Zimbardo ve Boyd, 1999).

İşlem

Otobiyografik bellek işlevleri ölçeğine onam formu ve yönerge eklenerek oluşturulan ölçme aracı üniversite öğrencilerine öğrenim gördükleri üniversitelerde gruplar halinde uygulanmıştır. Diğer katılımcılara ise proje yürütücüsü ve araştırmacının kişisel temasları aracılığıyla ulaşılmıştır. Bu katılımcıların üniversite öğrencilerinden daha büyük yaşları temsil eden ve farklı eğitim düzeyine sahip kişiler olmasına dikkat edilmiştir. Uygulamaya başlamadan önce katılımcılar araştırmanın amacı hakkında bilgilendirilmiş ve kimlik bilgilerinin gizli tutulacağı araştırmacılara sözlü olarak da açıklanmıştır. Her bir ölçek araştırmacının kendisi tarafından katılımcılara verilmiştir. Ölçeklerin yanıtlanma süresi yaklaşık 20-30 dakikadır.

Bulgular

Geçerlik Çalışması

OBIÖ'nin Yapı Geçerliği. Otobiyografik bellek işlevleri ölçeğinin yapı geçerliğini ölçmek amacıyla ilk olarak açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen yapı doğrulayıcı faktör analizi ile de sınanmış ve doğrulayıcı faktör analizinin bu yapıyı ne derece desteklediğine bakılmıştır.

OBIÖ'nin Faktör Yapısı. OBIÖ'nin faktör yapısını incelemek amacıyla açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri uygulanmıştır.

Açımlayıcı faktör analizi. OBIÖ'nin faktör yapısını incelemek amacıyla herhangi bir faktör sayısı belirtilmeden temel bileşenler analizi uygulanmıştır. Bu ana-

liz, özdeğerleri 1'in üzerinde olan ve toplam varyansın %56.21'ini açıklayan 11 faktör ile sonuçlanmıştır. Kullanılan verilerin faktör analizine uygun olup olmadığını gösteren KMO katsayısının .94 ve Barlett normal dağılım test sonucunun anlamlı çıkması da ($16162.32, p < .00$), bu verilerin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Faktör sayısı belirtilmeden yapılan temel bileşenler analizine ilişkin özdeğerler, açıklanan varyans oranı ve özdeğerlerin grafik dağılımının (scree-plot) incelenmesi sonucunda beş faktör oluşturmanın ölçek için uygun olduğuna karar verilmiştir. Ayrıca paralel analiz sonuçları da beş faktörlü yapının uygun olacağına işaret etmiştir. Beş faktörlü yapının ölçek için uygun olup olmadığını görmek amacıyla varimaks eksen döndürme yöntemi kullanılarak temel bileşenler analizi uygulanmıştır. Faktör analizi sonucunda ortaya çıkan maddelerin ortalama, standart sapma, varyans ve faktör yüküne ilişkin değerleri incelendiğinde, 56 maddeden 15'inin faktör yükünün .40'ın altında olduğu gözlenmiştir. Ölçek maddeleri incelendiğinde, bu maddelerin ilgisiz alt boyutlarda yer aldığı ve anlamı karşılayan başka maddelerin de olduğu gözlenmiştir. Bu nedenle söz konusu maddeler çıkarılarak, 41 madde için temel bileşenler analizi yeniden yapılmıştır. Herhangi bir faktör sayısı belirtilmeden yapılan bu analiz sonucunda, özdeğerleri 1'in üzerinde olan ve toplam varyansın %56.68'ini açıklayan dokuz faktör olduğu gözlenmiştir. Buna karşın, paralel analiz sonuçları, özdeğerler, açıklanan varyans oranı, özdeğerlerin grafik dağılımının (scree-plot) incelenmesi sonucunda beş faktör oluşturmanın ölçek için uygun olduğuna karar verilmiştir. Analiz sonucunda kullanılan verilerin faktör analizine uygun olup olmadığını gösteren KMO katsayısının .94 ve Barlett normal dağılım test sonucunun anlamlı çıkması ($10480.05, p < .00$), bu verilerin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Ölçek yapısının beş faktöre uygunluğunu test etmek amacıyla varimaks eksen döndürme yöntemi kullanılarak temel bileşenler analizi uygulanmıştır. Analiz sonucunda .40 yüküyle faktörlere giren maddelerin ortalama, standart sapma, varyans ve faktör yüküne ilişkin değerleri Tablo 1'de verilmiştir. Görüldüğü gibi faktörlerden birincisi varyansın % 10.71'sini, ikincisi %10.42'sini, üçüncüsü %8.58'ini, dördüncüsü %8.45'sini, beşincisi %8.18'ini ve faktörlerin tümü birden toplam varyansın % 46.30'sini açıklamaktadır. Bu çalışmada birinci faktör geçmişle yüzleşme (12 madde), ikinci faktör ipuçları temelinde hatırlama (8 madde), üçüncü faktör benlik için (5 madde), dördüncü faktör duygu durum düzenleme (8 madde) ve beşinci faktör geçmişten ders alma (8 madde) olarak adlandırılmıştır.

Açımlayıcı faktör analizinden elde edilen beş boyut arasındaki korelasyon katsayıları Tablo 2'de gösterilmektedir. Görüldüğü gibi, alt boyutlar arasındaki korelasyon katsayıları .40 ile .62 arasında değişmektedir.

Tablo 1. İDVTO'nun Ortalamaları, Standart Sapmaları, Madde-Toplam Korelasyonları, Madde-Alt Ölçek Korelasyonları, Faktör Yükleri, Açıklanan Varyans Yüzdeleri ve İç Tutarlılık ile İki Yarım Güvenirlik Katsayıları (r) *

	Maddeler**	Ort.	S	Madde-toplam	Madde-alt ölçek	1	2	3	4	5
Geçmişle Yüzleşme	6. Madde	3.04	1.33	.52	.56	.44				
	8. Madde	2.93	1.35	.46	.51	.42				
	14. Madde	3.38	1.36	.54	.58	.46				
	16. Madde	2.73	1.38	.42	.56	.51				
	19. Madde	2.67	1.42	.40	.54	.60				
	23. Madde	3.06	1.37	.47	.56	.49				
	27. Madde	3.36	1.27	.55	.65	.56				
	28. Madde	3.00	1.38	.54	.62	.51				
	34. Madde	3.32	1.29	.53	.63	.56				
	35. Madde	3.11	1.35	.48	.58	.53				
İpucu Temelinde Geçmiş Hatırlama	25. Madde	3.89	1.20	.52	.66		.61			
	29. Madde	3.97	1.18	.47	.68		.66			
	30. Madde	3.95	1.19	.55	.76		.67			
	31. Madde	3.79	1.14	.56	.74		.73			
	32. Madde	3.45	1.24	.56	.66		.48			
	33. Madde	3.16	1.40	.55	.62		.42			
	37. Madde	3.87	1.14	.53	.70		.64			
Duygu durum Düzenleme	38. Madde	3.89	1.18	.54	.69		.61			
	7. Madde	2.89	1.36	.47	.58			.47		
	9. Madde	3.68	1.25	.41	.65			.62		
	10. Madde	3.68	1.34	.40	.62			.64		
	11. Madde	3.10	1.27	.50	.62			.54		
	12. Madde	2.97	1.34	.40	.67			.70		
	22. Madde	3.40	1.29	.52	.65			.49		
Benlik	24. Madde	3.25	1.33	.50	.62			.50		
	40. Madde	3.15	1.37	.50	.69			.60		
	1. Madde	3.75	1.19	.55	.78				.68	
	2. Madde	3.85	1.14	.55	.78				.68	
	3. Madde	3.91	1.04	.56	.78				.69	
Geçmişten Ders Alma	4. Madde	3.86	1.14	.54	.76				.65	
	5. Madde	3.66	1.22	.60	.74				.59	
	13. Madde	3.50	1.27	.53	.62					.41
	15. Madde	3.10	1.37	.51	.65					.56
	17. Madde	3.84	1.09	.54	.65					.49
	18. Madde	3.36	1.30	.59	.70					.53
	20. Madde	3.62	1.20	.58	.72					.64
	21. Madde	2.92	1.32	.55	.68					.56
Özdeğer	26. Madde	3.54	1.25	.60	.70					.51
	41. Madde	3.68	1.25	.56	.67					.51
	Özdeğer					11.12	2.48	2.23	1.77	1.36
	Açıklanan varyans (%)					10.71	10.42	8.58	8.45	8.18
	İç tutarlılık katsayısı					.82	.84	.79	.83	.82
İki yarım güvenirlik katsayısı					.78	.81	.74	.74	.82	
	Tüm ölçeğin iç tutarlılık katsayısı							.93		

*Korelasyonlar $p < .01$ düzeyinde anlamlıdır.

**Her boyuta ilişkin örnek maddeler: Geçmişle Yüzleşme: Her bir hayal kırıklığımda, geçmişimde yaşadığım benzer hayal kırıklıklarımı hatırladığım için, Fiziksel bir değişiklik gördüğümde, eski günlerime duyduğum özlem nedeniyle; İpucu Temelinde Geçmiş Hatırlama: Müzik dinlediğimde, geçmişte bu şarkının benim için anlamını hatırladığımda, Arkadaşlar veya akrabalarla görüştüğümde, birlikte geçirdiğimiz zamanları hatırlamak için; Duygudurum Düzenleme: Kendimi şu anki kaygılarımdan uzaklaştırmak için, Çok bunaldığım anlarda güzel şeyler hatırlayıp mutlu olmak için; Benlik: Kendimi daha iyi anlamaya çalışmak için, Geçmiş hatırlamanın şu an kim olduğumu tanımlamama yardımcı olması için; Geçmişten Ders Alma: Bir problemle karşılaştığımda, daha önce bununla nasıl baş ettiğimi anlamak için, Daha önce yaptığım hataları tekrarlamak istemediğim için

Tablo 2. OBİÖ'nin Alt Ölçekleri Arasındaki Korelasyonlar

	2	3	4	5
1. Yüzleşme	.50**	.43**	.48**	.62**
2. İpucu	-	.48**	.52**	.56**
3. Duygu durumu		-	.40**	.44**
4. Benlik			-	.59**
5. Ders alma				-

* $p < .01$

Tüm bu bilgiler doğrultusunda, temel bileşenler analizi sonucunda 41 maddeden oluşan ve beş alt boyut içeren bir ölçme aracı elde edilmiştir.

Doğrulamalı faktör analizi. Faktör analizi sonucunda elde edilen yapıyı doğrulamalı faktör analizinin ne derece destekleyeceği merak edilmiş ve OBİÖ'nin beş boyutu doğrulamalı faktör analizi ile incelenmiştir. İlk analizler gizil değişkenler birbirleriyle ilişkili tutularak gerçekleştirilmiştir. Bu analiz sonucunda elde edilen model uyum indeksleri Tablo 3'te gösterilmiştir [$\chi^2(769, N = 712) = 2643.20, p < .01, GFI = .85, AGFI = .83, NNFI = .83, CFI = .84, RMSEA = .06$]. Modifikasyon endeksi ipucu temelinde geçmiş hatırlama gizil değişkenindeki 29. ve 30. maddelerin hatalarının ilişkili olabileceğine işaret edilmektedir. Söz konusu maddeler aynı alt boyut altında yer aldıkları ve birbirlerine oldukça benzer oldukları için bu iki madde arasındaki hatalar ilişkilendirilmiş (iki değişken arasındaki korelasyon 57.00'dir.) ve bu iki model Ki-kare fark testi ile karşılaştırılmıştır

(Tabachnick ve Fidell, 2001). Bu teste göre bu iki maddede hatanın ilişkilendirilmesi modeli anlamlı olarak veri ile daha uyumlu hale getirmiştir [$\chi^2\Delta(768), (N = 712) = 2578.34, p < .05$]. Bu hata eklendikten sonra model yeniden test edilmiştir. Bu modele ilişkin bilgiler Tablo 3'te görülmektedir. Bu analiz sonucunda modifikasyon endeksi ipucu temelinde geçmiş hatırlama alt boyutunda yer alan 37. ve 38. maddeler arasında bir hata ilişkisi önermiş, bu da modele eklenmiştir (iki değişken arasındaki korelasyon 53.20'dir) ve iki model arasındaki fark anlamlı olduğu bulunmuştur [$\chi^2\Delta(767), (N = 712) = 2516.85, p < .05$]. Daha sonra 15. ve 21. maddeler arasında önerilen hata ilişkilendirmeleri de modele eklenmiştir (iki değişken arasındaki korelasyon 32.40'dir). İki model arasındaki fark anlamlıdır [$\chi^2\Delta(766), (N = 712) = 2454.26, p < .05$]. Ayrıca 10. ve 12. maddeler arasında önerilen hata ilişkilendirmeleri modele eklenmiş (iki değişken arasındaki korelasyon 28.80'dir) ve iki model arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [$\chi^2\Delta(765), (N = 712) = 2412.46, p < .05$]. Bu işlemin ardından, aynı alt boyutta yer alan 9. ve 10. maddeler arasında yeniden önerilen hata ilişkilendirilmesi modele eklenmiş (iki değişken arasındaki korelasyon 35.00'tir) ve iki model arasındaki fark anlamlı olduğu bulunmuştur [$\chi^2\Delta(764), (N = 712) = 2364.29, p < .05$].

Sonuç olarak eklenen her bir ilişki modeli anlamlı olarak daha iyi hale getirmiştir. En son model (5 hatanın ilişkilendirildiği), diğer modellerden anlamlı olarak veri ile daha uyumlu bulunmuş ve model uyum indeksleri de iyi sonuçlar ortaya çıkarmıştır [$\chi^2(764), (N = 712) = 2160.01, p < .05, \chi^2/sd = 2.82, GFI = .86, AGFI = .84, NNFI = .85, CFI = .86, RMSEA = .05$]. Bunun yanı sıra, son modele ilişkin AIC (2558.89) ve CAIC (3098.390) değerlerinin, bağımsızlık modeli (sırasıyla 10780.183

Tablo 3. OBİÖ'nin Beş Faktörlü Yapı için Ki Kare Testi ve Uyum İndeksleri

	χ^2	<i>sd</i>	χ^2/sd	RMSEA	GFI	CFI	AGFI	NNFI
Model 6. Beş Faktörlü Model (5 hata ilişkilendirmesi)	2364.29	764	3.09	.05	.86	.86	.84	.85
Model 5. Beş Faktörlü Model (4 hata ilişkilendirmesi)	2412.46	765	3.15	.06	.86	.86	.84	.84
Model 4. Beş Faktörlü Model (3 hata ilişkilendirmesi)	2454.26	766	3.20	.06	.86	.85	.84	.84
Model 3. Beş Faktörlü Model (2 hata ilişkilendirmesi)	2516.85	767	3.28	.06	.85	.85	.84	.84
Model 2. Beş Faktörlü Model (1 hata ilişkilendirmesi)	2578.34	768	3.36	.06	.85	.84	.83	.83
Model 1. Beş Faktörlü İlk Model	2643.20	769	3.44	.06	.85	.84	.83	.83

Tablo 3. OBİÖ'nün Beş Faktörlü Yapı için Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

	Faktörler								
	1. Yüzleşme	2. İpucu	3. Duygu durum	4. Benlik	5. Ders Alma				
M6	.51 (13.69)	M25	.60 (16.50)	M7	.47(12.12)	M1	.71 (20.57)	M13	.55 (15.04)
M8	.42 (11.03)	M29	.70 (15.38)	M9	.55 (14.51)	M2	.73 (21.06)	M15	.52 (13.98)
M14	.54 (14.71)	M30	.71 (19.91)	M10	.45 (11.34)	M3	.73 (21.19)	M17	.60 (16.57)
M16	.47 (12.28)	M31	.59 (20.49)	M11	.51 (13.26)	M4	.67 (19.01)	M18	.65 (18.47)
M19	.42 (10.99)	M32	.55 (16.23)	M12	.53 (13.70)	M5	.66 (18.40)	M20	.66 (18.67)
M23	.50 (13.30)	M33	.63 (14.89)	M22	.65 (17.73)			M21	.57 (15.68)
M27	.63 (17.52)	M37	.61 (17.54)	M24	.59 (15.65)			M26	.59 (16.32)
M28	.60 (16.62)	M38	.60 (16.55)	M40	.67 (18.16)			M41	.62 (17.33)
M34	.62 (17.10)								
M35	.52 (14.05)								
M36	.68 (19.31)								
M39	.47 (12.30)								

Not. **M1-M41** ölçek madde sayılarını vermektedir. Sırasıyla standartlaştırılmış faktör yükleri (beta) ve parantez içinde *t* değerleri verilmiştir.

ve 11008.47) ve doymuş model değerlerinden (sırasıyla 1722.000 ve 6516.115) daha düşük olması da modelin geçerli bir uyum iyiliğinin olduğunu göstermektedir. Tablo 3, bu indeksleri karşılaştırmalı olarak vermektedir.

Doğrulayıcı faktör analizinin sonuçları, her bir maddenin aldığı yükler ve *t* değerleri Tablo 4'de verilmiştir. Modeldeki tüm standartlaştırılmış faktör yükleri istatistiksel olarak anlamlıdır.

Veri toplama aşamasında Otobiyografik Bellek İşlevleri Ölçeği'ne ek olarak katılımcılardan Zaman Yönelimi Ölçeği'ni de (Zimbardo ve Boyd, 1999) yanıtlamaları istenmiştir. Zaman yönelimi kuramına göre, bireylerin geçmiş ve gelecek yaşamlarına bakış açıları şimdiki zamandaki tutum ve davranışlarını etkilemektedir. Kuramda bireylerin zamana ilişkin bakış açıları geçmiş/olumlu,

geçmiş/olumsuz, şimdi/hazcı, şimdi/kadercı ve gelecek zaman yönelimi olmak üzere beş alt boyutta ele alınmaktadır. Bu boyutların bazıları içerik açısından otobiyografik bellek işlevleri ile benzer yapıları ölçmektedir. Başka bir deyişle, ölçmek istenilen yapılar birbirine paralellik göstermektedir. Hem bu nedenlerden dolayı hem de ülkemiz örnekleminde geçerlik-güvenirligi yapılmış ölçüt geçerliğinde kullanılabilir başka bir ölçme aracı rastlanmadığı için, zaman yönelimi ölçeğinin aynı yapıyı ölçtüğü düşünülen alt boyutları ile OBİÖ'nün alt boyutları arasında regresyon analizleri yapılarak ölçüt geçerliğine bakılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, geçmiş/olumsuz zaman yöneliminin ($\beta = .47, p < .000$) geçmişle yüzleşmeyi ($F_{1,537} = 151.46, p < .000$), geçmiş/olumlu yönelimi ($\beta = .36, p < .000$) ipucu temelinde geçmişi ha-

ırlamayı ($F_{1,537} = 80.92, p < .000$), geçmiş/olumlu ($\beta = .38, p < .000$) ile şimdi/hazcı zaman yöneliminin ($\beta = .12, p < .000$) duygudurum düzenlemeyi ($F_{1,537} = 57.21, p < .000$), geçmiş olumsuz ($\beta = .31, p < .000$) ile gelecek zaman yöneliminin ($\beta = .31, p < .000$) benlik boyutunu ($F_{1,537} = 45.23, p < .000$) ve son olarak gelecek zaman yöneliminin ($\beta = .28, p < .000$) geçmişten ders almayı [$F_{1,537} = 45.47, p < .000$] beklendiği gibi olumlu yönde yordadığı gözlenmiştir. Görüldüğü gibi, elde edilen bulgular OBİÖ'nin ölçüt geçerliğinin olduğunu göstermektedir.

Güvenirlilik Çalışması

OBİÖ'nin güvenirliliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ve iki yarım güvenirlilik katsayıları hesaplan ve değerler Tablo 1'de gösterilmiştir. Tüm ölçeğin iç tutarlık katsayısı .93'tür. Ayrıca her bir alt boyutun iç tutarlık katsayıları da incelenmiş ve bu değerler geçmişle yüzleşme için .82, ipucu temelinde geçmişi hatırlama için .84, benlik için .83, duygu durum düzenleme için .79 ve geçmişten ders alma için .82 olarak hesaplanmıştır.

İki yarım güvenirlilikler incelendiğinde, tüm ölçeğin güvenirlilik katsayısı .86 olarak bulunmuştur. Her bir alt ölçek için hesaplanan iki yarım güvenirlilik katsayıları ise, geçmişle yüzleşme için .78, ipucu temelinde geçmişi hatırlama için .81, benlik için .74, duygu durum düzenleme için .74 ve geçmişten ders alma için .82'dir.

Ayrıca, tüm ölçeğin ve alt ölçeklerin madde-toplam korelasyonları hesaplanmıştır. İlk olarak, ölçeğin her bir maddesinden alınan puanlar ile tüm ölçekten alınan puanlar arasındaki korelasyon katsayıları incelenmiş ve en düşük korelasyon katsayısı $r = .38 (p < .001)$ (14. Madde: *Bazen hiçbir sebep yokken, durup dururken, neden düşündüğümü bile anlamıyorken, geçmiş yaşantılarıma dönüp, anılarımı düşünürüm*), en yüksek korelasyon katsayısı ise $r = .61 (p < .001)$ (26. Madde: *Çok sevdiğim biri hastalandığında yaşadıklarımın değerini bilmek için, geçmiş yaşantılarıma dönüp, anılarımı düşünürüm*) olarak bulunmuştur. Tüm ölçeğin ve alt ölçeklerin madde-toplam korelasyonlarının tümü Tablo 1'de sunulmuştur.

Tartışma

Bu çalışma, otobiyografik anılarımızın ne tür bir işleve sahip olduğunu anlamamıza yardımcı olması beklenen Otobiyografik Bellek İşlevleri Ölçeği'nin (OBİÖ) geliştirilmesi ve geçerlik-güvenirlilik analizlerinin yürütülmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. İnsanların geçmişi neden düşündükleri sorusuna kapsamlı bir şekilde yanıt arayan bu ölçeğin otobiyografik bellek çalışmalarına farklı bir bakış açısı kazandırması beklenmektedir.

OBİÖ'nin faktör yapısını belirlemek amacıyla

yürütülen temel bileşenler analizi sonuçları ölçeğin beş faktörlü bir yapıya uygun olduğunu göstermiştir. Analiz sonuçlarına göre; tüm ölçek maddeleri toplam varyansın %46.30'unu açıklamaktadır. Ayrıca, her bir boyutta yer alan maddelerin faktörlere yüksek değerlerle yüklendiği görülmektedir. Açıklayıcı faktör analiziyle elde edilen bu beş faktör alt boyut olarak değerlendirilerek, güvenirlik analizleri yapılmıştır. OBİÖ alt ölçeklerinin Cronbach-Alfa iç tutarlılık katsayıları .79 (duygu durum düzenleme) ve .84 (ipucu temelinde geçmişi hatırlama) arasında değişmektedir. Bu katsayıların ölçeğin güvenirliği açısından oldukça iyi değerler olduğu söylenebilir. Ayrıca, iki yarım güvenirliğine ilişkin hesaplamalardan elde edilen güvenirlik katsayıları da oldukça yüksek bulunmuştur.

Açıklayıcı faktör analizi ile ortaya çıkan beş boyut, doğrulayıcı faktör analizi ile de desteklenmiştir. Her bir alt boyutta yer alan ölçek maddeleri detaylı bir şekilde incelenmiş, anlam bütünlüğünü bozan maddelere rastlanmamıştır. Otobiyografik belleğin işlevlerini temsil eden bu beş boyut, ilgili alan yazın çalışmaları da dikkate alınarak *geçmişle yüzleşme, ipucu temelinde geçmişi hatırlama, duygu durum düzenleme, benlik, geçmişten ders alma* olarak adlandırılmıştır.

İzleyen bölümde analizler sonucunda elde edilen beş alt boyuta ilişkin tanımlamalara ve otobiyografik bellek çalışmaları temelinde yapılan değerlendirilmelere yer verilmiştir.

Benlik. Bu faktörü oluşturan maddelerin içeriğine bakıldığında, sözü edilen boyutun otobiyografik bellek işlevleri yazınında yer alan benlik boyutuna uyduğu görülmektedir (örn., "*Geçmiş hatırlamanın şu an kim olduğumu tanımlamama yardımcı olması için*"). Otobiyografik belleğin benlik ile olan ilişki oldukça önemli ve güçlüdür, çünkü yaşadıkları ya da şahit oldukları olayları kendi bakış açılarıyla otobiyografik belleğe aktarmaktadırlar. Dolayısıyla, otobiyografik belleğe aktarılan ve bellekte kaydedilip saklanan bu anıların bireylerin benliğinden bağımsız olması pek mümkün değildir.

Benlik boyutu, bireylerin benlik değerlendirmelerini yapmak amacıyla kendi kişisel geçmiş yaşam olaylarını gözden geçirdiklerini ifade etmektedir. Bu bağlamda, bireylerin geçmişteki olaylar karşısındaki tutum ve davranışlarını değerlendirerek kendileri hakkında fikir sahibi oldukları söylenebilir. Sözü edilen geçmiş yaşam olayları bir anlamda bireylerin otobiyografik anılarıdır. Alayazın çalışmaları, bireylerin geçmiş yaşam olaylarının şimdiki ve gelecek zamandaki olaylara bakış açısını etkileyeceğini desteklemektedir (Conway, Singer, ve Tagini, 2004; Olivares, 2010). Bu açıdan, otobiyografik bellek ile benlik arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarla (Bluck ve ark., 2005; Cohen, 1998; Conway, 2005; McAdams, 2001) tutarlılık gösteren sonuçlar ortaya çıkmıştır. Otobiyografik anılar yaşamları boyunca bireyle-

rin benliklerini korumalarına ve sürdürmelerine yardımcı olmaktadır (Wilson ve Ross, 2003).

Analiz sonuçları incelendiğinde, benlik boyutunun iç tutarlık (.83) ve iki yarım güvenilirlik (.74) katsayılarının oldukça tatmin edici olduğu görülmektedir. Bu boyutta yer alan maddelerin faktör yüklerinin .59 ile .69 arasında değişmesi ise boyuttaki her bir maddenin faktör olan ilişkisinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Geçmişten ders alma. Bu faktörü oluşturan maddeler içerik olarak otobiyografik bellek işlevleri yazınında yer alan yönlendirme (directive) boyutuyla benzerlik göstermektedir (örn., “*Bir problemle karşılaştığımda, daha önce bununla nasıl baş ettiğimi anlamak için geçmiş yaşantılarıma dönüp, anılarımı düşünürüm*”).

Geçmişten ders alma boyutu genel olarak, şu anki davranışların ve gelecek planlarının düzenlenmesi amacıyla geçmiş yaşam olaylarının dikkate alınmasını içermektedir. Bireyler kendi kişisel deneyimlerden yani otobiyografik anılarından yola çıkarak şimdiki ve gelecek zamandaki davranışlarını yordamaktadırlar (Baddeley, 1987; Bluck ve ark., 2005). Bireylerin gelecek amaçlar ve hedeflere ulaşmak için geçmiş yaşamlarını değerlendirmeleri ise ancak otobiyografik bellek aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bunun yanı sıra, geçmişten ders alma olumsuz deneyimler dikkate alınarak bugünkü problemlerle baş etmeyi de içermektedir. Olumlu deneyimlerin bireylerin yaşamındaki etkisini göz ardı etmek mümkün olmasa da, bu boyutun daha çok geçmişte yaşanan olumsuz olayları dikkate aldığı söylenebilir. Otobiyografik bellek bir anlamda gelecek yaşamları için bireylere yol gösterici olmaktadır.

Güvenirlik analizi sonuçları, geçmişle yüzleşme boyutunun iç tutarlık (.82) ve iki yarım güvenilirlik (.82) katsayılarının oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Bu boyutta yer alan maddelerin faktör yükleri ise .41 ile .64 arasında değişmektedir. Genel olarak orta düzeyde büyüklük olarak kabul edilen bu değerler maddelerin faktörle ilişkisinin iyi düzeyde olduğunu göstermektedir.

İpucu temelinde geçmiş hatırlama. Bireylerin hatırlatıcı ipuçlarıyla karşılaştıkları zaman geçmiş yaşantılarına dönüp, anılarını düşündüklerini ifade etmektedir. Bu hatırlatıcılar somut nesnelere olabileceği gibi kişinin yaşamında önemli bir yere sahip bireyler ya da çağrışım uyandıran yabancılar olabilmektedir.

Otobiyografik bellek araştırmacılarının bazıları bellekte yer alan bilgilerin kalıcı bir şekilde silinebileceğini iddia etmesine karşın, diğer araştırmacılar bellekte yer alan bilgilerin hiçbir şekilde zihinden tam olarak silinmediği ve bu bilgilerin doğru bir yöntemle geri getirilebileceğini iddia etmektedirler. Bellekteki bilgilerin kalıcı olarak silinmediği temel alınır, otobiyografik bellek çalışmalarında genellikle bir anahtar kelime kullanıldığı görülmektedir. Anahtar kelimeler bir anlamda

katılımcıların anılarını geri çağırma için kullanılan referans noktalarıdır (Er ve Uçar, 2004). Bu boyutta yer alan maddelerde bir fotoğraf, bir şarkı, değerli bir eşya ya da özel günler gibi ipuçlarının bireyleri geçmişe düşünmeye sevk ettiği görülmektedir. Örneğin; “Fotoğraflara baktığımda, o anı tekrar zihnimde canlandırmak için geçmiş yaşantılarıma dönüp, anılarımı düşünürüm” maddesi, fotoğrafların otobiyografik anıları hatırlatıcı etkisi olduğunu göstermektedir. Bu açıdan, ipuçları temelinde geçmiş hatırlama boyutunun otobiyografik bellek yazınıyla uyumlu olduğunu söylenebilir.

Diğer yandan, ipucu temelinde geçmiş hatırlama boyutunun iç tutarlık (.84) ve iki yarım güvenilirlik (.81) katsayıları oldukça tatmin edicidir. Ayrıca bu boyutta yer alan 46. ve 52. Maddelerin faktör yükleri sırasıyla .42 ve .48 iken, diğer altı maddenin faktör yüklerinin .61 ve .73 arasında değişmektedir. Bu düzeydeki maddeler (.63 ve üzeri) Comrey ve Lee (1992) tarafından yük değeri çok iyi olarak tanımlanmaktadır.

Duygu durum düzenleme. Bireylerin şimdiki zamandaki duygu durumlarını dengelemek amacıyla geçmiş yaşamlarını düşündüklerini ifade etmektedir. Buna göre kişiler hem şu anda iyilik haline ulaşmak hem de var olan olumlu duygu durumunu dengede tutmak için geçmiş yaşam olaylarından faydalanmaktadırlar.

Bu boyut Robinson’un (1992), otobiyografik bellek işlevlerinin duygu durum düzenleme boyutu ile benzerlik göstermektedir. Yazara göre, uygun otobiyografik anı seçimi var olan iyi duygu durumunu sürdürmeyi ya da kötü olanı olumlu yönde değiştirmeyi sağlamaktadır. Ayrıca, benlik hakkındaki otobiyografik bilginin ve duygunun, istenmeyen duyguları bastırmaya izin veren bir bellek sistemi içinde yer aldığı düşünülmektedir (Kuhl, 2000; Philippot, Baeyens, Douilliez ve Francart, 2004). Bu yaklaşım otobiyografik bellek ve duygu durum düzenleme arasındaki ilişkiyi destekler görünmektedir.

Duygu durum düzenleme boyutunda, “*çok bunaldığım anlarda güzel şeyler hatırlayıp mutlu olmak için geçmiş yaşantılarıma dönüp, anılarımı düşünürüm*” ya da “*güzel anılarla zaman geçirmek istediğimde geçmiş yaşantılarıma dönüp, anılarımı düşünürüm*” gibi maddeler yer almaktadır. Görüldüğü gibi, bu boyut hem olumlu duygu durumunu sürdürmeyi hem de olumsuz duygu durumunu dengelemeyi ifade eden maddeler içermektedir.

Analiz sonuçları, duygu durum düzenlemenin iç tutarlık (.79) ve iki yarım güvenilirlik (.74) katsayılarının kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu boyut altında yer alan 8 maddenin faktör yükleri .47 ile .70 arasında değişmektedir. Bu bağlamda, her bir maddenin faktörle ilişkisinin iyi düzeyde olduğu söylenebilir.

Geçmişle yüzleşme. Bu boyut temel olarak bireylerin kendi geçmiş yaşantılarını sorgulamak ve bu yaşan-

tilarla yüzleşmek amacıyla geçmiş yaşantılarına dönüp, anılarını düşünmelerini içermektedir. Geçmiş yaşam olaylarını sorgulamak açısından geçmişten ders alma ile benzer görünse de, geçmişle yüzleşme hem olumlu hem de olumsuz olayları içeren daha kapsamlı bir boyuttur. Ayrıca geçmişten ders alma şimdiki ya da gelecek zamandaki davranışları düzenlemek amacıyla otobiyografik anıları düşünmeyi içermektedir. Buna karşın, geçmişle yüzleşme boyutu daha çok belirli bir amaca ulaşmak ya da ders çıkarmak için değil; olaylara dair farkındalığı arttırmak amacıyla geçmişle yüzleşmeyi kapsamaktadır. Örneğin bu boyut “*uykuya dalmadan önce yaşadıklarımı değerlendirmek için, geçmiş yaşantılarıma dönüp, anılarımı düşünürüm.*”, “*fiziksel bir değişiklik gördüğümde, eski günlerime duyduğum özlem nedeniyle, geçmiş yaşantılarıma dönüp, anılarımı düşünürüm*” ya da “*yalan söylediğimde, geçmişimdeki benzer anılara dair duyduğum vicdan azabı için, geçmiş yaşantılarıma dönüp, anılarımı düşünürüm*” gibi maddeler içermektedir. Örnek birkaç maddeden de anlaşılacağı gibi, bireylerin geçmişle yüzleşme nedenlerinin çeşitlilik gösterdiğini söylemek mümkündür.

Hem bireylerin otobiyografik anılarına geri dönmelerine dair farkındalık yaratması hem de geçmiş yaşam olaylarını düşünmeyi ilişkin farklı nedenleri içeren kapsamlı bir boyut olması nedeniyle geçmişle yüzleşme boyutu dikkate değer görünmektedir. Ayrıca önceki çalışmalarda benzer anlam ve kapsam genişliğine herhangi bir işlevin yer almaması, bu çalışmanın önemini ve değerini bu açıdan da ortaya koymaktadır.

Geçmişle yüzleşme boyutunun iç tutarlık (.82) ve iki yarım güvenirlik (.78) katsayıları oldukça yüksek bulunmuştur. Ayrıca bu boyut altında yer alan 12 maddenin faktör yükleri .42 ile .60 arasında değişmektedir. Comrey ve Lee (1992), .55 ve üzerini iyi, .45 ve üzerini ise kabul edilebilir olarak görmektedir. Buna karşın, boyuttaki hiçbir madde çapraz yük almadığı ve her madde anlamsal olarak boyuta uygun olduğu için madde sayısı azaltılmamıştır.

Diğer yandan, alan yazın çalışmalarının büyük bir kısmı (Bluck ve ark., 2005; Harris ve ark., 2014; Robinson, 1992; Waters, 2014) otobiyografik belleğin sosyal işlevine dikkat çekmesine rağmen, bu çalışmada sosyal işleve karşılık gelen bir boyut elde edilmemiştir. Ön çalışmadan elde edilen maddeler ve ilgili ölçme araçları incelenerek büyük bir titizlikle hazırlanan OBİÖ’nde sosyal işlevi ifade eden maddelerin yazılmasına da dikkat edilmiştir. Örneğin, “*iyi arkadaşlarla sohbet etmek için geçmiş yaşantılarıma dönüp, anılarımı düşünürüm*”, “*eski arkadaşlarımla karşılaştığımda, onlarla eski zamanlarımızı konuşabilmek için geçmiş yaşantılarıma dönüp, anılarımı düşünürüm*” ya da “*arkadaşlar veya akrabalarla görüştüğümde, birlikte geçirdiğimiz zamanları hatırlamak için geçmiş yaşantılarıma dönüp, anıla-*

rımı düşünürüm” gibi sosyal işleve denk gelen maddeler ölçekte yer almaktadır. Geçerlik-güvenirlik analizi sonucunda söz konusu maddelerin tek bir faktörde toplanmak yerine; *ipucu temelinde geçmiş hatırlama, geçmişle yüzleşme* ve *duygu durum düzenleme* boyutlarına dağıldıklarını görmekteyiz. Bir başka deyişle, OBİÖ’nin sosyal işleve karşılık gelen bir boyut içermediğini ancak bu işlevi içeren maddelerin ölçekte yer aldığını söyleyebiliriz.

Sonuç olarak, bu çalışma kapsamında bireylerin geçmiş düşünme nedenlerini incelemeye yönelik, 41 madde ve beş alt boyuttan oluşan beşli Likert tipi bir ölçme aracı elde edilmiştir. Geçerlik-güvenirlik analizleri, OBİÖ’nün otobiyografik bellek işlevlerine ilişkin ülkemizde yürütülecek çalışmalarda kullanılacak psikometrik özelliklere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. İlgili alan yazına otobiyografik bellek işlevlerini ölçmeye yönelik yeni bir ölçme aracı kazandırmış olması bu çalışmanın önemini açıkça göstermektedir.

Bu çalışmanın bir diğer önemli yönü de, kişisel geçmiş yaşam olaylarının şimdiki ve gelecek zamanda bireylerin yaşamları üzerindeki etkisinin incelenmesi olmasındadır. Otobiyografik bellek çalışmaları daha çok otobiyografik anıların ait oldukları zamandaki özelliklerine odaklanmıştır. Oysa bu çalışmada ‘bireyler ne zaman, ne sıklıkla ve neden kendi kişisel geçmiş yaşam olaylarını düşünmektedirler’ sorusunu yanıt aranmış ve bu soruyla birlikte, otobiyografik anıları düşünme süreçlerinin bireylerin şimdiki ve gelecek yaşamını nasıl etkileyebileceğine bakılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular, otobiyografik belleğin beş ayrı işlevine işaret etmektedir: *geçmişle yüzleşme, ipucu temelinde geçmiş hatırlama, benlik, duygu durum düzenleme* ve *geçmişten alma*.

Genel olarak değerlendirildiğinde, çalışma bulgularının temelde iki ayrı önem taşıdığı görülmektedir. Öncelikle, bu çalışma kapsamında kendi kültürel değerlerimiz temelinde otobiyografik bellek işlevlerini ölçmeye yönelik yeni bir ölçme aracı geliştirilmiştir. Otobiyografik bellek ve kültür arasındaki ilişkinin önemi dikkate alındığında; hem kültüre özgü hem de özgün bir ölçek olması OBİÖ’nin değerini göstermektedir. Ayrıca bireylerin geçmiş düşünme nedenlerini açıklamaya yönelik elde edilen beş ayrı boyutun, otobiyografik bellek işlevlerine ilişkin kuramsal alt yapının geliştirilmesine önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Diğer yandan, sözü edilen kuramsal alt yapının desteklenmesi ve geliştirilmesi için bu alanda yapılacak daha fazla sayıda araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Uygulama aşamasında, farklı eğitim ve yaşlardaki katılımcılara ulaşılmasına karşın bu çalışmadaki örneklemin büyük bir kısmı üniversitesi öğrencisidir. Bu nedenle, özellikle farklı yaş grubu ve eğitim düzeyine ait katılımcılarla yapılacak araştırmaların otobiyografik bellek işlevleri yazını açısından önemi oldukça büyüktür.

Kaynaklar

- Ashcraft, M. H. (2002). Interactions in long-term memory (bölüm 8). *Cognition* (3. baskı). New Jersey, NJ: Prentice-Hall Inc.
- Baddeley, A. (1987). But what the hell is it for? M. M. Gruneberg, P. E. Morris ve R. N. Sykes, (Ed.), *Practical aspects of memory: Current research and issues* içinde (3-18). Chichester, England: Wiley.
- Baddeley, A. (2009). Autobiographical memory. A. Baddeley, M. Eysenck ve M. Anderson, (Ed.), *Memory* içinde (137-162). New York, NY: Psychology Press.
- Bluck, S. ve Alea, N. (2011). Crafting the TALE: Construction of a measure to assess the functions of autobiographical remembering. *Memory*, 19(5), 470-486. doi: 10.1080/09658211.2011.590500
- Bluck, S., Alea, N., Habermas, T. ve Rubin, D. C. (2005). A tale of three functions: The self-reported uses of autobiographical memory. *Social Cognition*, 23(1), 91-117. doi: 10.1521/soco.23.1.91.59198
- Boyacıoğlu, İ. ve Sümer, N. (2011). Bağlanma boyutları, otobiyografik bellek ve geçmişi kabul etme. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(67), 105-118.
- Brewer, W.F. (1986). What is autobiographical memory? D. Rubin, (Ed.), *Autobiographical memory* içinde (25-49). Cambridge, İngiltere: Cambridge University Press.
- Cohen, G. (1998). The effects of aging on autobiographical memory. C. P. Thompson, D. J. Herrmann, D. Bruce, D. J. Read, D. G. Payne ve M. P. Toglia, (Ed.), *Autobiographical memory: Theoretical and applied perspectives* içinde (105-123). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Comrey, A. L. ve Lee, H. B. (1992). *A first course in factor analysis* (2. baskı). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Conway, M. A. (2003). Commentary: Cognitiv-affective mechanisms and processes in autobiographical memory. *Memory*, 11(2), 217-224. doi: 10.1080/741938205
- Conway, M. A. (2005). Memory and the self. *Journal of memory and language*, 53(4), 594-628. doi: 10.1016/j.jml.2005.08.005
- Conway, M. A. ve Pleydell-Pearce, C. W. (2000). The construction of autobiographical memories in the self-memory system. *Psychological Review*, 107(2), 261-288.
- Conway, M. A., Singer, J. A. ve Tagini, A. (2004). The self and autobiographical memory: Correspondence and coherence. *Social Cognition*, 22(5), 491-529. doi: 10.1521/soco.22.5.491.50768
- Dritschel, B., Kao, C. M., Astell, A., Neufeind, J., ve Lai, T. J. (2011). How are depression and autobiographical memory retrieval related to culture?. *Journal of Abnormal Psychology*, 120(4), 969-974. doi: 10.1037/a0025293
- Ely, R. ve Mercurio, A. (2011). Time perspective and autobiographical memory: Individual and gender differences in experiencing time and remembering the past. *Time and Society*, 20(3), 375-400. doi: 10.1177/0961463X10366081
- Er, N. ve Uçar, F. (2004). Yoğun duygulu yaşam olaylarında, kişisel anı aktarımları ve referans noktaları aracılığıyla otobiyografik bellek örüntülerinin incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 19(53), 1-18.
- Er, N. ve Yaşın, F. (2014, Nisan). Otobiyografik bellek ve işlevlerinin zaman yönelimi ve algısıyla ilişkisi: Zaman tüneline anılar. S. Gülgöz (Panel Oturum Başkanı), Toplum bağlamında otobiyografik bellek, 18. Ulusal Psikoloji Kongresi, Bursa, Türkiye.
- Er, N., Hoşrik, E., Ergün, H., ve Şerif, M. (2008). Duygu durum değişimlemelerinin otobiyografik bellek üzerindeki etkileri. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23(62), 1-13.
- Fivush, R. ve Haden, C. A. (Ed.). (2003). *Autobiographical memory and the construction of a narrative self: Developmental and cultural perspectives*. Psychology Press.
- Han, J. J., Leichtman, M. D. ve Wang, Q. (1998). Autobiographical memory in Korean, Chinese, and American children. *Developmental Psychology*, 34(4), 701-713. doi: 10.1037/0012-1649.34.4.701
- Harris, C. B., Rasmussen, A. S. ve Berntsen, D. (2014). The functions of autobiographical memory: An integrative approach. *Memory*, 22(5), 559-581.
- Hauer, B. J., Wessel, I., Geraerts, E., Merckelbach, H. ve Dalgleish, T. (2008). Autobiographical memory specificity after manipulating retrieval cues in adults reporting childhood sexual abuse. *Journal of Abnormal Psychology*, 117(2), 444-453. doi: 10.1037/0021-843X.117.2.444
- Holland, A. C. ve Kensinger, E. A. (2010). Emotion and autobiographical memory. *Physics of life reviews*, 7(1), 88-131. doi: 10.1016/j.plrev.2010.01.006
- Hyman Jr, I. E. ve Faries, J. M. (1992). The functions of autobiographical memory. M. A. Conway, D. C. Rubin, H. Spinler ve W. A. Wageaar, (Ed.), *Theoretical perspectives on autobiographical memory* içinde (207-221). Grange-over-Sands, U.K: Proceedings of the NATO Advanced Research Workshop.
- Ishino, Y. ve Shimizu, H. (2012). Entrusting dreams to someone else: The influences of autobiographical memory and future time perspectives on abandonment and entrustment of dreams. *Japanese Psychological Research*, 54(3), 285-296. doi: 10.1111/j.1468-5884.2012.00529.x
- Karabekiroğlu, K., Gırmal, A., ve Berkem, M. (2005). Psikiyatrik bozukluklarda bellek sorunları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 6, 188-196.
- Kaynar, G. ve Er, N. (2014, Nisan). Geçmiş geçmemekte ısrar ettiğinde: Otobiyografik bellekte aşırı genelleme. S. Gülgöz (Panel Oturum Başkanı), Birey özellikleri ve otobiyografik bellek, 18. Ulusal Psikoloji Kongresi, Bursa, Türkiye.
- Cengiz, Ö. Y. (2015, Mayıs). Terapistte, danışanda ve terapi ilişkisinde değişim: Bir şema terapi olgu sunumu. VII. Işık Savaşır Klinik Psikoloji Sempozyumu, Ankara.
- Kuhl, J. (2000). A functional-design approach to motivation and self-regulation: The Dynamics of personality systems interactions. M. Boekaerts, P. R. Pintrich ve M. Zeidner (Eds.), *Handbook of self-regulation* içinde (111-169). San Diego, CA: Academic Press.
- Leist, A. K., Ferring, D. ve Philipp, S. H. (2010). Remembering positive and negative life events: Associations with future time perspective and functions of autobiographical memory. *Geropsych: The Journal of Gerontopsychology and Geriatric Psychiatry*, 23(3), 137-147. doi: 10.1024/1662-9647/a000017
- Lockhart, R. S. (1989). Consciousness and the function of remembered episodes. H. L. Roediger ve F. I. M. Craik, (Ed.), *Varieties of memory and consciousness* içinde (423-430). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Markowitsch, H. J. ve Welzer, H. (2010). *The development of autobiographical memory*. (D. Emmans, Çev.) New York, NY: Psychology Press. (Orijinal çalışma basım tarihi, 2005).
- McAdams, D. P. (2001). The psychology of life stories. *Review of General Psychology*, 5(2), 100-122. doi: 10.1037/1089-2680.5.2.100
- Nelson, K. (2003). Self and social functions: Individual autobiographical memory and collective narrative. *Memory*,

- 11(2), 125-136. doi: 10.1080/741938203
- Nelson, K. ve Fivush, R. (2004). The emergence of autobiographical memory: A social cultural developmental theory. *Psychological Review*, 111(2), 486-511. doi: 10.1037/0033-295X.111.2.486
- Olivares, O. J. (2010). Meaning making, uncertainty reduction, and the functions of autobiographical memory: A relational framework. *Review of General Psychology*, 14(3), 204-211. doi: 10.1037/a0020469
- Park, R. J., Goodyer, I. M., ve Teasdale, J. D. (2004). Effects of induced rumination and distraction on mood and over-general autobiographical memory in adolescent major depressive disorder and controls. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45(5), 996-1006. doi: 10.1111/j.1469-7610.2004.t01-1-00291.x
- Pasupathi, M., Lucas, S. ve Coombs, A. (2002). Conversational functions of autobiographical remembering: Long-married couples talk about conflicts and pleasant topics. *Discourse Processes*, 34(2), 163-192. doi: 10.1207/S15326950DP3402_3
- Philippot, P., Baeyens, C., Douilliez, C. ve Francart, B. (2004). Cognitive regulation of emotion. P. Philippot ve R. S. Feldman, (Ed.), *The regulation of emotion* içinde. New York, NY: Lawrence Erlbaum Associates.
- Pillemer, D. B. (2003). Directive functions of autobiographical memory: The guide power of the specific episode. *Memory*, 11(2), 193-202. doi: 10.1080/741938208
- Pohl, R. F. Bender, M., ve Lachmann, G. (2005). Autobiographical memory and social skills of men and women. *Applied Cognitive Psychology*, 19(6), 745-759. doi: 10.1002/acp.1104
- Reese, E. (2002). Social factors in the development of autobiographical memory: The state of the art. *Social Development*, 11(1), 124-142. doi: 10.1111/1467-9507.00190
- Robinson, J. A. (1986). Autobiographical memory: A historical prologue. D. C. Rubin, (Ed), *Autobiographical memory* içinde (19-24). Cambridge, İngiltere: Cambridge University Press.
- Robinson, J. A. (1992). First experience memories: Contexts and function in personal histories. M. A. Conway, D. C. Rubin, H. Spinnler ve W. A. Wagenaar, (Ed.), *Theoretical perspectives on autobiographical memory* içinde (223-239). Dordrecht, Hollanda: Kluwer Academic.
- Romaniuk, M., ve Romaniuk, J. G. (1981). Looking back: An analysis of reminiscence functions and triggers. *Experimental Aging Research*, 7(4), 477-489. doi: 10.1080/03610738108259826
- Rubin, D. C. (2002). Autobiographical memory across the lifespan. P. Graf ve N. Ohta, (Ed.), *Lifespan development of human memory* içinde (159-184). ABD: A Bradford Book.
- Rubin, D. C. ve Schulkind, M. D. (1997). Distribution of important and word-cued autobiographical memories in 20-, 35-, and 70- year old adults. *Psychology and Aging*, 12(3), 524-535. doi: 10.1037/0882-7974.12.3.524
- Sahin, B., ve Mebert, C. J. (2013). The role of culture and self-construal in autobiographical memories of US and Turkish college students. *Memory*, 21(8), 1004-1017. doi: 10.1080/09658211.2013.774418
- Schrauf, R. W. ve Rubin, D. C. (1998). Bilingual autobiographical memory in older adult immigrants: A test of cognitive explanations of the reminiscence bump and the linguistic encoding of memories. *Journal of Memory and Language*, 39(3), 437-457. doi: 10.1006/jmla.1998.2585
- Uçar Boyraz, F. ve Er, N. (2007). Alzheimer ve depresyon tanılı gruplar ile normal örneklemede, kişisel ve toplumsal olaylara ilişkin otobiyografik bellek özellikleri. *Türk Psikoloji Dergisi*, 22(60), 45-64.
- Wang, Q. (2001). Culture effects on adults' earliest childhood recollection and self-description: Implications for the relation between memory and the self. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81(2), 22-233. doi: 10.1037/0022-3514.81.2.220
- Wang, Q. (2011). Autobiographical memory and culture. *Online Readings in Psychology and Culture*, 5(2), 1-13. doi: 10.9707/2307-0919.1047
- Waters, T. E. (2014). Relations between the functions of autobiographical memory and psychological wellbeing. *Memory*, 22(3), 265-275. doi: 10.1080/09658211.2013.778293
- Webster, J. D. (1993). Construction and validation of the Reminiscence Functions Scale. *Journal of Gerontology*, 48(5), 256-262.
- Webster, J. D. (2003). The reminiscence circumplex and autobiographical memory functions. *Memory*, 11(2), 203-215. doi: 10.1080/741938202
- Webster, J. D. ve Cappeliez, P. (1993). Reminiscence and autobiographical memory: Complementary contexts for cognitive aging research. *Developmental Review*, 13(1), 54-91. doi: 10.1006/drev.1993.1003
- Williams, H. L., Conway, M. A. ve Cohen, G. (2008). Autobiographical Memory. G. Cohen ve M. Conway, (Ed.), *Memory in the real world* içinde (21-90). Hove, Birleşik Krallık: Psychology Press.
- Wilson, A. E. ve Ross, M. (2003). The identity function of autobiographical memory: Time is on our side. *Memory*, 11(2), 137-149. doi: 10.1080/741938210

Summary

The Development of the Autobiographical Memory Functions Scale (AMFS)

Nurhan Er
Ankara University

Fatma Yaşın
Ankara University

Autobiographical Memory is the storage of self-related information and specific events in lifetime (Baddeley, 2009; Brewer, 1986; Fivush & Haden, 2003; Robinson, 1986). Both personal, semantic and episodic information as well as more specific memories are included in the autobiographical memory. The determining factor of autobiographical memories is the personal specific events in lifetime (Ashcraft, 2002; Holland & Kesinger, 2010).

Most studies related to autobiographical memory mainly focus on the structure and the system of the memory. In literature, there are studies examining the relationship between autobiographical memory and various variables such as mood (Er, Hoşrik, Ergün, & Şerif, 2008), age (Rubin, 2002; Webster & Cappeliez, 1993), attachment (Boyacıoğlu & Sümer, 2011; Conway, Singer, & Tagini, 2004; Reese, 2002), childhood experiences (Hauer, Wessel, Geraerts, Merckelbach, & Dalgleish, 2008; Kaynar & Er, 2014) and time (Ely & Mercurio, 2011; Er & Yaşın, 2014; Ishino & Shimizu 2012; Leist, Ferring, & Philipp, 2010). Moreover, autobiographical memory studies are conducted with people suffering neurological and psychological difficulties, besides the healthy people (Karabekiroğlu, Gırmal, & Berkem, 2005; Park, Goodyer, & Teasdale, 2004; Uçar Boyraz & Er, 2007). Although there are several studies investigating the structure and characteristics of autobiographical memory, the relationship between autobiographical memory, neurological and psychological difficulties and other variables; the studies dealing with the reasons of person's thinking of personal past, in other words, the functions of autobiographical memory from the point of the person are limited (e.g., Bluck, Alea, Habernas, & Rubin, 2005; Webster 2003).

The functions of autobiographical memory is a concept that includes why humans remember specific life events over long periods of time. In literature, it is observed that there are few studies examining the functions of autobiographical memory from the point of

personal perspective. Although the personal need for retrieving the autobiographical memories are entitled differently, different researchers indicated similar autobiographical functions. Recent studies generally ground on three functional structures (e.g., Harris, Rasmussen, & Berntsen, 2014; Waters, 2014) suggested by Bluck and colleagues (2005).

Directive. These function of the autobiographical memory includes individuals' tendency to past in order to solve problems (Bluck et al., 2005), foresee the future events (Lockhart, 1989) and develop goal-oriented behavior (Conway, 2003).

Self. Autobiographical memory help people gather information about their biographical identities (Bluck et al., 2005; McAdams, 2001) and develop a self concept on behalf of the past events and protect that self (Cohen, 1998; Conway, 2005; Conway, Singer, & Tagini, 2004; Olivares, 2010).

Social. This function of the autobiographical memory includes sharing autobiographical memories with other (Kihlstrom, 2009; Pasupathi, Lucas, & Coombs, 2002; Webster, 2003). Sharing autobiographical memories enables establishing rapport with others, starting new relations and maintaining and improving these relations (Alea & Bluck, 2003; Bluck & Alea, 2011; Nelson, 2003; Pohl, Bender, & Lachman, 2005)

Studies related to functions of autobiographical memory reveal the effect of personal experience on individuals' emotions, thoughts and behaviors both in the present and the future. Despite the importance of past on the present and the future, studies in the literature place emphasis on examining autobiographical memory retrospectively. Researches generally focus on how vivid, realistic and true these memories are remembered, however, they don't draw enough attention on how they might effect the individual's present and future life. Considering the lack of information in the literature, present study has two main purposes. Firstly, it is intended to develop an assessment tool for examining the reasons be-

hind individuals thinking of past experiences. The other aim of the study is to make a contribution in the theoretical background of the functions of autobiographical memory with regard to the individual by using the scale and the dimensions derived from the study.

Method

Participants

Four hundred and sixty-five individuals participated in this study with ages between 18 and 83 ($M = 26.10$, $SD = 12.51$). Whereas 465 (56.30%) of the participants were female, 190 (26.70%) of the participants were male, 57 of the participants did not stated their gender. 569 (79.90%) of the participants were university students. Educational levels of the other participants were distributed as follows: 1.10% of primary, 8.30% of undergraduate and 2.40% master degree.

Measurements

The Creation Process of Autobiographical Memory Functions Scale. Three different methods parallel to each other were followed during the creation process of AMFS articles: writing new articles according to the relevant literature, arranging pre-study with 41 participants in order to have an opinion on scale items and their extent; and utilizing scaling tools that inspect the reasons of an individual for thinking about the past. As a result of these processes, initial Likert type form consists of 56 items. These items were prepared to be representative of at least three functions (direction, self, social) in literature. The purpose of the form was to determine why people return to their autobiographical memories.

Zimbardo Time Perspective Inventory (ZTPI). ZTPI was developed by Zimbardo and Boyd (1999) in order to measure to individual's past, present and future time perspective. The scale was used in this study to test the criterion validity of AMFS.

Results

Psychometric Properties of the Scale of Autobiographical Memory Functions

As a result of scale reliability and validity analysis, fifteen of the 56 items were excluded from the final version of AMFS, because their factor scores were lower than .40 and 41-item form was obtained at final stage.

The results of the factor analysis revealed that the scale was fitting for a five factor structure: facing the past (12 items), remembering the past on a hint basis (8 items), self (5 items), mood regulation (8 items) and taking lessons from the past (8 items). Proportion of variance explained by factors were as the following: 10.71% of facing with past, 10.42% of remembering the past on

hint basis, 8.58% of self, 8.45% of mood regulation and 8.18% of a lesson from the past. All factors explained 46.30% of total variance. The correlation coefficients between the subscales ranged from .40 to .62.

Confirmatory factor analysis (CFA) was also performed to test the construct validity of the scale. The final model that five errors under the same factor were correlated also fits the data well, [$\chi^2(764)$, $N = 712$] = 2160.01, $p < .05$, $\chi^2/sd = 2.82$, GFI = .86, AGFI = .84, NNFI = .85, CFI = .86, RMSEA = .05]. Moreover, AIC (2558.89) and CAIC (3098.390) values for the final model were lower than independence model (respectively 10780,183 and 11008.47) and the saturated model (1722,000 and 6516.115, respectively) values. These indicates that the final model was a valid goodness.

Regression analysis was conducted between the subscales of ZTPI and of AMFS to test the criterion validity of AMFS. It was observed that past/negative time perspective ($\beta = .47$, $p < .000$) positively predict facing the past ($F_{1,537} = 151.46$, $p < .000$), past/positive time perspective ($\beta = .36$, $p < .000$) positively predict remembering the past on a hint basis ($F_{1,537} = 80.92$, $p < .000$), both past/positive ($\beta = .38$, $p < .000$) and present/hedonistic time perspective ($\beta = .12$, $p < .000$) positively predict mood regulation ($F_{1,537} = 57.21$, $p < .000$), both past/negative ($\beta = .31$, $p < .000$) and future time perspective ($\beta = .31$, $p < .000$) positively predict self ($F_{1,537} = 45.23$, $p < .000$) and, future time perspective ($\beta = .28$, $p < .000$) positively predict taking a lesson from the past ($F_{1,537} = 45.47$, $p < .000$), as expected. These findings supported that AMFS has criterion validity.

The internal consistency reliability of the AMFS was .93. In addition, internal consistency coefficients of the subscales was calculated as the following .82 for facing with past, .84 for remembering the past on hint basis, .83 for self, .79 for mood regulation and .82 for a lesson from the past. Split-half reliability of the AMFS was .86. And also, split-half reliability coefficients of the subscales was calculated as follows: .78 for facing the past, .81 for remembering the past on a hint basis, .74 for self, .74 for mood regulation and .82 for lessons from the past. The item-total correlations of AMFS ranged between .38 ($p < .001$) and .61 ($p < .001$).

Discussion

Present study was conducted in order to develop Autobiographical Memory Functions Scale (AMFS), which is expected to be an aid to understand what kind of functions our autobiographical memories have, and to execute reliability and validity analysis of the scale. As a result of the study, a 5-point Likert type scale including 41 items and 5 factors was acquired. The five factors of AMFS, which are facing the past, remembering the

past on a hint basis, self, mood regulation, taking lessons from the past, are explained below.

Self. From the item content, it can be seen that the factor is compatible with the dimension of self, mentioned in the literature of functions of autobiographical memory (e.g., *In order for past remembering to help me to define who I am now*). Self dimension connotes that individuals look through their own personal past life experiences for self evaluations. In this context, individuals gain insight about self by evaluating their attitudes and behaviors related to past events. In one sense, the past life experiences mentioned above are autobiographical memories of the individuals.

Taking Lessons from the Past. Item content of this factor is compatible with the dimension of directive mentioned in the literature of functions of autobiographical memory (e.g., *When I face a problem, I look back on past experiences and think my memories in order to understand how I cope with such problem*). In general, 'taking lessons from the past' factor includes considering past life experiences in order to organise present behaviors and future plans. Individuals predict their present and future behaviors based upon their personal experiences, their autobiographical memories, in other words. (Baddeley, 1987; Bluck et. al., 2005).

Remembering the Past on a Hint Basis. It underlines that individuals look through their past life experiences and think of their memories when they encounter mnemonics (reminder hint). These hints/reminders/mnemonics might be both concrete objects, individuals having an important role on person's life or total strangers evoke associations. Items of this factor showed that hints/mnemonics like a photograph, a song, a valuable article or special occasions drive people to think their past (e.g., *When I look at a photograph, I look back on past experiences and think my memories in order to re-enact that moment in my mind*).

Mood Regulation. It emphasizes that individuals look through their past life experiences in order to regulate their mood in the present time (e.g., *When I get down I look back on past experiences and think my memories in order to be happy by remembering sweet memories*). Accordingly, individuals take advantage of their past experiences to attain to well being in the present time,

as well to stabilize existing positive mood. This factor is compatible with the Robinson's (1992) mood regulation dimension of functions concerning autobiographical memory. Besides, it is considered that the autobiographical information and the emotion related to self takes part in the memory system allowing to repress unwanted emotions (Kuhl, 2000; Philippot, Baeyens, Douilliez, & Francart, 2004). This approach appears to provide support for the relationship between autobiographical memory and mood regulation.

Facing with the Past. The factor stresses the fact that individuals look through their past life experiences in order to question their past experiences and face with these experiences. Although the factor resembles taking a lesson from the past factor with regards to questioning past life experiences, facing the past is a more comprehensive factor including both negative and positive events. Moreover, taking a lesson from the past factor includes considering past life experiences in order to organise present or future behaviors. In contrast, facing with the past factor's aim is not to achieve a goal or take a lesson, but to provide awareness considering events (e.g., *Before going to sleep, I look back on past experiences and think my memories in order to evaluate what I lived before*).

Facing the past could be considered important because it provides awareness about individuals' recovery of their autobiographical memories, as well it is an comprehensive factor including different reasons to think about past life experiences. Besides, as a result to examine the reasons why individuals' think past, a 5-point Likert type scale including 41 items and 5 factors, was acquired as an extent of the present study. Reliability and validity analysis revealed that psychometric properties of FAMS are adequate enough to be used in the studies related to functions of autobiographical memory conducted in our country. In general, the findings of this study underlines the importance of two points. Principally, one is that AMFS was the first assessment tool related to functions of autobiographical memory developed in Turkish sample. The other point is that it was expected for the five dimensions of the AMFS to make a significant contribution to the development of theoretical background related to autobiographical memory function.